

Fake Art

Jos Mestdach

Fake Art

**De zaak-Jos Pauwels:
hoe 's werelds grootste veilinghuizen
het publiek bedriegen met nepkunst**

De piëta van de Ulica Mariacka	11
Marine Heist	15
Possibly identical	21
De Gratuite Akademie	27
Onzinnig	31
De miskende schilder	35
Rotterdam en Antwerpen	39
Henri en de burgemeester	43
De kroongetuigen	47
Een koekoeksjong	53
Over the ocean	61
Miljarden dollars	65
Allemaal onzin	69
Naar beste weten en geweten	75
De aquarellen van Hitler	79
Mist bij Horta	85
Sotheby's zwijgt als vermoord	89
Geen medewerking van Dorotheum	95
Christie's en de Processie van Echternach	99
Het is een Belg	107
Ook de grote bazen zwijgen	113
De man van 16.562,50 dollar	117
Vuile doeken	123
Made in China	129
Jos Pauwels in Time Magazine	137
Dweilen met open kraan	145
De handelaar is dood	149

De piëta van de Ulica Mariacka

Onze Poolse gids reageerde korzelig toen ik nogal naïef-triompantelijk - 'Kijk eens wat ik hier heb!' - de lobby van het hotel binnenwandelde in de Poolse haven- en hanzestad Gdansk. Een uit de kluiten gewassen, ingelijste piëta in de ene hand, een rol houtskooltekeningen met naakten en wilde dieren in de andere. '*Just a moment!*' De gids die officieel door Polen was toegewezen was er niet gerust in. Kunst van vóór de Tweede Wereldoorlog zou Polen zomaar niet buiten geraken. En hoe dacht ik dat allemaal op een vliegtuig te krijgen?

Misschien had hij het wel bij het rechte eind. Het was tenslotte nog altijd Koude Oorlog, het IJzeren Gordijn hing nog strak en Polen zat nog onder de knoet van de machtige Sovjetrepubliek, die altijd een beetje meekeek. De euforie van het moment ging vlug liggen. De rol tekeningen verdween onder het hotelbed en de piëta werd tussen de kamermuur en de grote eiken kleerkast geschoven. Het zag ernaar uit dat we onze hand overspeeld hadden.

Het tafereel speelde zich af in de lente van 1976 en het Koninklijk Ballet van Vlaanderen, onder leiding van de charismatische Jeanne Brabants, maakte een drukke tournee door Polen, langsheen Warschau, Lodz, Gdansk en Torun. De busreizen waren lang en vermoeiend. Pas na mijn thuiskomst vernam ik dat niemand van de gepolste collega-journalisten van de krant *Het Volk* happig was geweest om zo lang van huis weg te zijn en dat iedereen met een smoes had bedankt om met een internationaal gezelschap van dansers en danseressen twee weken in Polen rond te toeren. En zo was de hoofdredacteur bij een jonge Chinese vrijwilliger terechtgekomen,

een journalist die nog nooit ballet van dichtbij had meegemaakt en geen neen had durven te zeggen. Maar ik was niet alleen. De in die tijd naar adem happende *Volksgezette* uit Antwerpen, de thuisstad van het ballet, had ook iemand uitgestuurd...: zijn politieke commentator. Blijkbaar ook tweede keus. En zo kreeg het vermaarde balletgezelschap mediatische aandacht van een jonge regiojournalist van *Het Volk* en van iemand die standpunten schreef ingefluisterd door zijn hoofdredacteur, de socialistische politicus Jos Van Eynde. Jeanne Brabants zal zeer ontgoocheld geweest zijn. Maar als dame van stand liet ze dat niet blijken.

De piëta en de houtskooltekeningen kwamen uit een kunstenaarsatelier in de befaamde *Mariengasse*, de *Ulica Mariacka* of Mariastraat. De straat liet een onuitwisbare indruk na. Zoveel moois samen in een en dezelfde straat. De *Mariengasse* is een van de meest betoverende straten van Gdansk en onze gids had ons op het hart gedrukt dat het een must was. 'Ga hier niet weg zonder deze straat gezien te hebben.' Aan weerszijden van de *Mariengasse* staan schitterend gedecoreerde huizen, die ooit werden gebouwd in opdracht van rijke handelaars en edelsmeden. De straat is een inspiratiebron voor schilders en schrijvers en een veel gevraagde filmlocatie.

De confrontatie met de piëta gaf vonken, een coup de foudre of een coup de coeur, zoals u wil: de van het kruis afgenomen Jezus dood op de schoot van zijn treurende moeder Maria. De oude schilder-beeldhouwer, geruite pet en bril met zware donkere montuur, werd sentimenteel toen hij ook houtskooltekeningen bovenhaalde en dat *Jugendsentiment* ruilde voor een slof Belga-sigaretten en wat Amerikaanse dollars, een munt waarvan vooraf werd gezegd dat ze in het Oostblok vele deuren kon openen. We wisselden niet veel woorden, hoogstens wat grepen uit een soort van Duits. Maar we begrepen mekaar en ik beloofde dat de piëta mij altijd aan die toevallige kennismaking met hem en aan Gdansk zou herinneren. Zijn atelier was op zolder en te bereiken via een eeuwenoude eiken krakkemikkige draaitrap die kraakte en piepte. De piëta was vastgemaakt aan een touw en met een katrol tot tegen de nok van

het indrukwekkende dakgebinte opgetrokken. De duiven haalden acrobatische toeren uit om boven op de lijst van het wiebelende schilderij te kunnen landen. Her en der hadden ze hun nesten. Het was er zeer stoffig.

Onze gids bleef wantrouwig en om tijd te kopen werd beloofd dat de kunstwerken zouden teruggebracht worden naar de *Ulica Mariacka*. Maar die belofte knaagde en na wat massage werd de Antwerpse vrachtwagenchauffeur, die instond voor het transport van de decorstukken en de koffers vol balletpakken en tutu's, bereid gevonden om de Poolse kunst mee te nemen naar België op voorwaarde dat ook de eigenaar ervan hem op de smokkelroute zou vergezellen. De dag dat het balletgezelschap op de luchthaven van Warschau in het vliegtuig met bestemming Zaventem stapte vertrok de vrachtwagen met zijn gevoelige lading naar Antwerpen. Het werd een slopende rit met heel wat opwinding toen aan de grensovergang soldaten hun honden in de laadruimte van de vrachtwagen loslieten op zoek naar mogelijke vluchtelingen. De koffers met de balletpakken trokken de aandacht van de dieren en de gealarmeerde bewakers grepen naar hun wapen. Er werd nerveus gesommeerd om die koffers open te maken. De honden vonden niet wat ze dachten te vinden en de rust keerde terug. Bezwepte danskleren... wat een schitterende bliksemafleider voor de piëta die binnen handbereik stond en niemands aandacht trok.

Zo is mijn verzamelen van schilderijen, aquarellen en andere kunstobjecten ooit begonnen. En soms liep de hobby wat uit de hand. Ik kocht zoveel schilderijen dat ze bij gebrek aan lege muren niet konden worden opgehangen, maar de sentimentele band die ik ermee opbouwde verhinderde mij om ze weer van de hand te doen. Stapelen dan maar! Veilinghuizen frequenteren, brocante- en antiekmarkten uitkammen hier en in de Provence. Het leek op een lichte, weinig schadelijke afwijking met de vergoelijking dat ze aangeboren was. Mijn vader en zijn broers 'hadden' het ook. Hoe vaak ben ik niet als jongetje aan de hand van mijn vader op de Gentse Nederkouder de Galerie André Vyncke-Van Eyck bin-

nengestapt, tussen 1937 en 1980 een begrip in de kunstwereld? Alle grote Vlaamse schilders en beeldhouwers stelden er tentoon. Maar niets is voor eeuwig en dat baken uit mijn kindertijd heeft nu plaats geruimd voor een Japanse noedelbar.

Toen naderde de dag die een tijdperk zou inluiden dat de kunst en bij uitbreiding de hele kunstwereld voor mij hun onschuld zouden verliezen.

Marine Heist

Begin januari 2020 viel de digitale catalogus van het Gentse veilinghuis Maison Jules in de mailbox. Gespreid over twee dagen, zaterdag 25 en zondag 26 januari 2020, werden er 718 loten geveild. Voor elk wat wils: zilverwerk, Val Saint Lambert, krokodillenpoten, een lot postzegels uit het nazitijdperk, Staffordshire-honden, Chinees porselein, een lot oude films, handtassen van Delvaux, Louis XV-zetels, een lot religie, een bronzen Afrikaans kruis uit de 16e eeuw, een opgezette pauw, een lot legerhelmen, gasmaskers en schilderijen. Mijn aandacht werd getrokken door lot 151 '*Oil on canvas, sea sight*', afmetingen 80×60 cm, schattingsprijs 600-800 euro, Joseph Pauwels (1819-1876). De bijhorende kleurenfoto was klein en een uitvergroting leverde veel wazigheid en vragen op.

Ik stond niet lang stil bij de naam van de schilder, want afgaande op de schattingsprijs van het schilderij hoorde hij niet bij het gild der grootmeesters die geen spek voor mijn bek, lees portemonnee, zijn.

Maar het zeezicht of de 'marine' intrigeerde en ik wilde die heel vlug in het echt zien.

Tijdens de eerste kijkdag duwden mijn vrouw en ik benieuwd de glazen deur van het veilinghuis aan de Dampoortstraat open. De eigenaars en kunstvrienden Henk Dekeyser en Jo Tondeleir kochten en transformeerden in 2015 twee door een apotheek gescheiden behangwinkels tot een veilinghuis, en doopten het naar de bekende Gentse kunstenaar-etser Jules De Bruycker. Vandaag is het veilinghuis ondergebracht in de voormalige modernistische Heilig Kruiskerk in Sint-Amandsberg, een deelgemeente van Gent.

De marine van Joseph Pauwels, niet ingekaderd, was strategisch opgehangen. Het werk sprong onmiddellijk in het oog van iemand die de tentoonstellingszaal betrad en was geflankeerd door

een Constant Permeke, Hubert Malfait, Henri-Victor Wolvens... In goed gezelschap dus.

Zag ik het goed? In de gedrukte catalogus die ik ter plaatse kocht, stond bij lot 151: 'olie op doek, *Zeezicht*, afm. 80×60 cm, schatting 600-800 euro, Henri Joseph Pauwels (1903-1983)'. In de digitale brochure was er nog sprake geweest van 'Joseph Pauwels (1819-1876)'. Was er meer dan één Pauwels? En strookte dit met de naam die links onderaan op het schilderij stond, Jos Pauwels?

Het doek bekoorde mij enorm. Het strand van Heist ('Heist' op het schilderij vermeld naast de signatuur van de schilder), de zee met in de verte enkele vage zeilbootjes, de zachte milde gloed van de ondergaande zon. Het liep allemaal zo rimpelloos en verstillend in mekaar over. De schilder had de kleuren niet op zijn palet gemengd, maar in stippen op het doek aangebracht. Vanop een afstand gezien smolten die kleuren samen tot de beoogde tint. Pointillisme, helemaal mijn ding en nu binnen handbereik. De Latemse kunstschilder Albert Servaes (1883-1966) was minder lyrisch over de pointillisten. Servaes, die na de Tweede Wereldoorlog bij verstek veroordeeld werd voor collaboratie, haalde ooit in een interview in zijn ballingsoord in Zwitserland fel uit naar de pointillisten. Hij noemde hen toen oneerbiedig 'confettischilders'.

Maar wie maakte nu eigenlijk het schilderij? Joseph of Henri-Joseph of Jos Pauwels? 'Ge moet begrijpen, er was hier wat discussie met een bezoeker die wilde weten aan wie het schilderij nu uiteindelijk moest toegeschreven worden en daarom hebben we in de digitale catalogus het werk op naam van de oude 19e-eeuwse Pauwels gezet. Wat gedrukt is, staat gedrukt hé, daar kan niets meer aan veranderd worden,' was de uitleg van veilingmeester Dekeyser. *Ah bon!* Het losjes uit de pols jongleren met de namen Joseph en Henri-Joseph ging, in de euforie van het moment, een beetje aan mij voorbij. Of hoe liefde blind kan maken. Ik ging ervoor.

Zaterdag 25 januari 2020. Een koude, grijze en bewolkte winterdag. De zon zou zich niet laten zien. Via Portus Ganda, de idyllische jachthaven in hartje Gent, en de Machariuswijk beland-

den we in de Dampoortstraat. Over de eventuele aankoop van het Pauwels-schilderij waren thuis geen knopen doorgehakt en het voelde op weg naar de veiling aan alsof het onderwerp een beetje gevoelig lag en daarom gemeden werd.

Wat een drukte bij Maison Jules! Ik liet me registreren aan de ingang van de zaal. Er werd akte genomen van mijn persoonsgegevens en ik kreeg een groot bord toegestopt met daarop een volgnummer. Bij elk uitgebracht bod moest dat bord boven de hoofden van de aanwezigen gestoken worden zodat de veilingmeester een goed overzicht kreeg van wie deelnam aan het bieden. De tijd ligt achter de rug dat een discrete knik met het hoofd of een bewegende wijsvinger voor de neus volstond om een bod uit te brengen. Mijn vrouw en ik namen uit strategische overwegingen achteraan in de zaal plaats.

Maison Jules was aardig volgelopen met galerijhouders, antiquairs, verzamelaars van hebbedingen en curiosa, kunstverzamelaars en kijklustigen gefascineerd door het opzweepende spel van het hoogste bod. De rijen stoelen stonden dicht tegen mekaar opgesteld. De beenruimte was beperkt, en daarom ook de ademruimte. Er werd gekucht, gehoest, gekust en achter de hand in elkaars oor gefluisterd. Niemand had op dat moment al door dat het coronavirus ongemerkt maar vastberaden langs verraderlijke sluipwegen vanuit het Chinese Wuhan naar Europa aan het oprukken was. Vanaf 15 uur werden die dag 354 loten geveild.

'Lot 151. Olie op doek. *Zeezicht Heist*, Joseph Pauwels, links onderaan getekend Jos Pauwels... wie zegt zeshonderd euro?' Bij een startbedrag tussen driehonderd en zevenhonderd euro moest elk nieuw bod de prijs met vijftig euro verhogen. Tussen zevenhonderd en tweeduizend euro kwam er bij elk bod honderd euro bij. De zenuwen gierden door mijn keel en mijn vrouw sloeg het felle opbod waarin ik werd meegezogen verbouwereerd gade. 'Ik heb een bod van duizend euro in de zaal en ga toewijzen! Niemand meer?' De operatoren aan de telefoons en de medewerkers achter de pc's, die de onlinebieders bedienden, schudden met het hoofd en deden teken dat de bieders van buiten de veilingzaal de handdoek in de

ring gooiden. Het hamertje van veilingmeester Henk Dekeyser ging de hoogte in, nog vlug een vragende en uitnodigende blik in de zaal en dan na een lange wachtpauze, die eindeloos scheen te duren, viel het hamertje met een scherpe plof neer. 'Proficiat achter in de zaal!' Mijn vrouw schudde het hoofd en bezegelde de aankoop met rollende ogen.

Onze nieuwste aanwinst zorgde thuis voor veel geschuif aan de muur waar het in harmonie met andere schilderijen moest gepositioneerd worden. Op zoek naar de 'perfecte' integratie werd *Zeezicht Heist* geflankeerd door een klein landschap van de Gentse schilder Georges Buysse en een bosscène in pastel van Alphonse Dessenis.

Pauwels kreeg veel applaus in het atelier waar ik zijn *Marine Heist* in een goudkleurige kader liet steken. 'Is het 19e- of 20e-eeuws? Tiens, Jos Pauwels! Nog nooit van gehoord. Al gezien hoe hij de s van Jos en de s van Pauwels schrijft? Da's gedurfd en uitdagend. Die twee s-en doen toch denken aan een gestileerde dubbele bliksemschicht, het kenteken van de SS, de gevreesde elitetroepen van Hitler?'

Maison Jules had de raad gegeven om de Pauwels te laten reinigen en zo kwam het schilderij nog vóór de inkadering in de handen terecht van Jan Van Looveren, jarenlang de restaurateur van het Gentse Museum voor Schone Kunsten (MSK). Ook hier applaus op de banken maar gepieker over de schilder achter de signatuur Jos Pauwels. 'Is dit niet die Henri Pauwels uit Beveren-Waas? Die kwam destijds in de Kempen bij zelfstandigen en mensen met vrije beroepen leuren met zijn opgerolde doeken: zeemzoeterige boerderijtjes, vazen met bloemen, veldwegen omzoomd met berken... Mijn vader kocht soms om van zijn gezaag af te zijn. Na de dood van mijn ouders zijn al die schilderijen naar de kringloopwinkel gebracht.'

Jan Van Looveren haalde er zijn microscoop en loep bij en zag dat het schilderij niet zo lang geleden aan de achterzijde met een wasbereiding was geïmpregneerd. 'Mogelijk deed men dat om de verflaag te fixeren. Men gebruikt ook wel eens deze vaak overbodige techniek om vervormingen van het linnen te effenen. Ik stel wat klein verfverlies vast, maar verder is de toestand van de verflaag

in goede staat, behalve dat de verftoets licht is aangetast door het strijken met de hete was. Op de verftechniek valt er niets aan te merken, maar het vernis werd op een niet gereinigd oppervlak aangebracht, wat wel vreemd is.'

Welke knoeier was hier aan het werk geweest? En waarom? En wie had dat *Zeezicht* nu eigenlijk geschilderd, Joseph of Henri of Jos? De vragen kwamen los. De twijfel was gezaaid. De figuurlijke afbladdering was begonnen. We vroegen het eerst online, aan de zoekmachine Google: ken je Jos Pauwels?

Possibly identical

Google leerde dat er zeer veel mannen rondlopen en rondgelopen hebben met de naam Jos Pauwels. De schilder Jos Pauwels had in elk geval geen uitstaans met de West-Vlaamse duivenmelker Jos Pauwels, eigenaar van het prijsbeest Wittekop uit *Flying Home*, een Belgische film uit 2014 van Dominique Derudder. Ook niet met de Kempense gewezen veldrijder Jos Pauwels, vader van oud-cyclocrossers Kevin en zijn betreurde broer Tim. Ook bij kassasystemen Jos Pauwels uit Diksmuide waren we aan het verkeerde adres en auteur en coach Jos Pauwels uit Herne, doctor in de agogiek, liet kort weten dat hij niet de gezochte schilder is. Enzovoort.

Tijdens het surfen botste ik op de Nederlandse kunsthandelaar Arnold Warnars uit Naarden en die beweerde bij hoog en bij laag dat er wel degelijk een schilder Jos Pauwels bestaat heeft. ‘Het is een Belg, geboren in 1918 en overleden in 1976, over wie heel weinig bekend is. Ik heb al heel hoge prijzen gezien voor zijn schilderijen. Zijn werk is prachtig maar relatief onbekend. Ga maar eens kijken bij het RKD, het gereputeerde Nederlandse Instituut voor Kunstgeschiedenis in Den Haag. Daar kennen ze hem ook.’

En inderdaad, de website van het RKD besteedde aandacht aan een Belgische schilder Jos Pauwels. De info was niet eenduidig, eerder verwarrend en misleidend. Onder de kop ‘*Signed Jos Pauwels*’ stond er: ‘*Jos Pauwels, not the same as Henri-Joseph Pauwels, but possibly identical with Joseph Pauwels (1818-1876)*. Jos Pauwels werd geboren in 1918 en stierf in 1976. Onderwerpen: interieur, landschap, stadsgezicht en stillevens. De werkzame periode van Jos Pauwels ligt tussen 1930 en 1976.’

Dat laatste zou betekenen dat Jos Pauwels als twaalfjarige al artistiek actief was, op zijn minst twijfelachtig. Dat de geboorte- en sterftejaren van de vermelde Joseph en Jos, op een eeuw na, identiek waren (1818/1918, 1876/1976), noemde RKD-medewerker

Esther Bos bij mijn navraag ‘toevallig’. Al even raadselachtig was dat volgens het RKD een 19e-eeuwse en een 20e-eeuwse schilder ‘possibly identical’ waren.

Ik leerde eigenlijk niets bij. Het RKD kon niet hard maken dat Jos Pauwels ooit geleefd had, waar en wanneer hij geleefd en geschilderd had en waar en wanneer hij geboren en gestorven was. Al die vakjes bleven leeg. Wie kon hier een touw aan vastknopen?

Ik ging dan maar te rade op andere plaatsen in de kunstwereld, maar enige medewerking kreeg ik niet om de mysterieuze schilder Jos Pauwels te helpen opsporen en identificeren. Sommigen riepen een gebrek aan tijd in, maar meestal kwam er gewoon geen reactie op mijn vraag. Ine Boogmans, bibliothecaris van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen, raadde aan om een naslagwerk, waarin kunstenaars alfabetisch gerangschikt staan, te raadplegen, ‘want bij het nakijken van de online catalogus van de wetenschappelijke bibliotheken van Antwerpen - inclusief die van de Academie, Sint-Lucas Antwerpen en het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen - is er geen enkele publicatie over Jos Pauwels terug te vinden. Trouwens ook niet van zijn naamgenoten Joseph en Henri-Joseph.’

Zo’n naslagwerk is een soort van Michelingids van de plastische kunsten maar dan wel zonder sterren, punten en speciale prijzen. De sterrenstatus van een kunstenaar wordt nog altijd in de eerste plaats bepaald door een select kransje handelaars die de kunstmarkt dirigeren én de grote veilinghuizen waar soms astronomische bedragen worden geboden voor kunstwerken. Eens die mooie veilingresultaten gepubliceerd, kan de ster van een kunstenaar feller gaan fonkelen.

‘Begin maar met *de Piron*, die de Belgische beeldende kunstenaars van de 19e tot de 21e eeuw opsomt’, kreeg ik te horen. ‘Dat is een indrukwekkend naslagwerk van bijna drieduizend pagina’s waarin meer dan 35.000 Belgische schilders, beeldhouwers, tekenaars, fotografen en keramisten opgenomen zijn. Van de kunstenaars, die alfabetisch gerangschikt zijn, zijn een beknopte biografie en een

beschrijving en karakteristiek van hun werk opgenomen. Ook *Arto dictionnaire biographique, arts plastiques en Belgique: peintres, sculpteurs, graveurs, 1800-2002* is een degelijk verzamelwerk.’

Maar de naslagwerken leverden geen resultaat op. Aan kunstenaars die luisterden naar de naam Pauwels geen gebrek nochtans: Achiel, Charles, Çois, Ferdinand, Gaston, Hedwig, Henri-Jozef, Jean-Baptiste, Joseph, Lucie, Miriam, Mathilde, Pierre, René en Tone. Maar van Jos Pauwels, die onder die naam *Zeezicht Heist* signeerde, geen spoor.

Was daar een uitleg voor? Mogelijk was Jos Pauwels niet meer dan een bescheiden amateur of een begenadigd zondagsschilder die de schijnwerpers niet opzocht en leefde volgens het principe ‘*pour vivre heureux, vivons cachés*’. Of misschien was het een schilder die signeerde met een pseudoniem of met een artiestennaam of met een variant op zijn naam. In dat geval zou het lastig zoeken worden...

Waarom, om uitsluitel te krijgen, niet eens aanbellen bij de diensten van het Rijksregister in Brussel om te achterhalen of er in België tussen 1918 en 1976 ooit een Jos Pauwels geleefd had? Het antwoord, dat zomaar uit een automatisch antwoordapparaat kon zijn gerold, klonk bureaucratisch en ambtelijk. ‘In het kader van de huidige privacywetgeving kan u enkel persoonsgegevens verkrijgen uit de Bevolkingsregisters wanneer een wet deze mededeling voorziet. Dit geldt ook voor personen die overleden zijn, tot 120 jaar na hun overlijden.’ Maar welke privacy werd hier bedreigd? ‘Ook een eenvoudige opzoeking in de Bevolkingsregisters moet gedekt zijn door een wettige grondslag, aangezien de opzoeking ook een verwerking van persoonsgegevens uitmaakt,’ aldus weer de ambtenaar van de Dienst Toegang Rijksregister, wiens naam we hier om reden van privacy niet vernoemen.

Omdat wachten tot in 2096 geen optie was, zochten we onze toevlucht tot Geneanet, een genealogische site met meer dan 5 miljoen leden. Deze database bestaat alleen uit gegevens die door de deelnemers vrijwillig zijn aangeleverd en toegevoegd aan ontelbaar veel stambomen, overigens zonder toestemming van de betrokkenen. De wetgeving op de privacy is hier ver weg.

Na het intikken van ‘Jos Pauwels België’, verschaft de zoekrobot van Geneanet mij 24 resultaten. Geen van allen beantwoordden aan de info van het RKD (geboren 1918, gestorven 1976). Ene Jos Pauwels in 1918 geboren in Tielen (Kasterlee) en aldaar in 1971 overleden kwam het dichtst in de buurt. Het was overigens de enige Jos Pauwels in het lijstje die in 1918 geboren was. Ik was nog niets wijzer geworden.

Dus ging ik aankloppen bij het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) aan het Jubelpark in Brussel. Het KIK is een federale wetenschappelijke instelling die het culturele en artistieke erfgoed van België documenteert, bestudeert en conserveert voor de toekomst. De kunsthistorici van het KIK, zo leert de website, vormen een team van gerenommeerde connaisseurs die zich toeleggen op (voornamelijk) Belgische kunst en Belgische kunstenaars. Ze geven een eerste advies voor de identificatie van kunstvoorwerpen die aansluiten bij hun specialisatie of verwijzen door naar de juiste expert. Belgische kunst en Belgische kunstenaars, dat klonk veelbelovend in de oren. Connaisseurs, daar was ik naar op zoek.

Op mijn goed gedocumenteerde vraag, foto’s inclusief, wie er achter de signatuur Jos Pauwels op het pointillistische schilderij *Zeezicht Heist* schuil kon gaan, serveerde het KIK in een handomdraai de 19e-eeuwse Joseph Pauwels (1819-1876), geboren in Sleidinge, gestorven in Gent: *‘Peintre de portraits, de sujets religieux et de scènes de genre. Selon certains, il serait né en 1818. Elève de P. Van Hanselaere à l’académie de Gand et de G. Wappers à celle d’Anvers. Il se spécialisa dans la peinture murale.’*

Op mijn verwonderde repliek of het KIK zeker was van zijn stuk, antwoordde dr. Dominique Vanwijnsberge, eerstaanwendend werkleider en hoofd van de cel Kunsthistorisch onderzoek en Inventaris: ‘Momenteel hebben we jammer genoeg geen expert van deze periode in het KIK, maar ik heb de naam gevonden in de *Dictionnaire des peintres Belges*, online beschikbaar op onze website.’

En inderdaad, Jos(eph) Pauwels wordt daar in een korte notitie vermeld en werken van hem zouden zich bevinden in verschillende kerken (Evergem, Sleidinge, Wetteren, Zelzate en het Amerikaanse Louisville) en in het Museum voor Schone Kunsten in Gent.

‘Wij zijn eigenlijk vooral gespecialiseerd in oude kunst. De musea van Antwerpen, Gent en Oostende hebben omvangrijke afdelingen met schilderijen uit deze periode. Waarschijnlijk kunnen zij u verder helpen.’

Christina Currie, *Head of Documentation and Imagery* van het KIK, vulde aan: ‘Voor de schatting van de waarde van uw schilderij raad ik u aan om contact op te nemen met de Belgische Kamer van Deskundigen in Kunstwerken.’ De waarde van *Zeezicht Heist* deed hier nochtans niet terzake. Het doek was voor 1000 euro geveild bij Maison Jules in Gent en was niet opnieuw te koop.

Wat zich in mijn hoofd had aangediend als een klus die vrij vlug geklaard zou zijn, ging helemaal de verkeerde kant op: geen enkel spoor of glimp van een pointillistische schilder Jos Pauwels.

Maar misschien was de 19e-eeuwse Joseph Pauwels wel het goede spoor? We moesten dus op zoek gaan in het landelijke Sleidinge van de 19e eeuw, waar de koeien en de paarden nog ongestoord in de meersen rondliepen, en waar de dreigende schaduw van het alsmear oprukkende Gentse havengebied nog niet tastbaar was.

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

Gent, België

info@borgerhoff-lamberigts.be

www.borgerhoff-lamberigts.be

ISBN: 9789464759754

NUR: 402

D2023/11.089/176

©2023, Borgerhoff & Lamberigts nv

Auteur: Jos Mestdach

Eindredactie: Steve Van Herpe

Coverontwerp en binnenwerk: Robin J. August

Coördinatie: Wim De Bock, Julie De Coninck & Joni Verhulst

Coverbeeld: Wim Verbeiren

Gedrukt in Europa

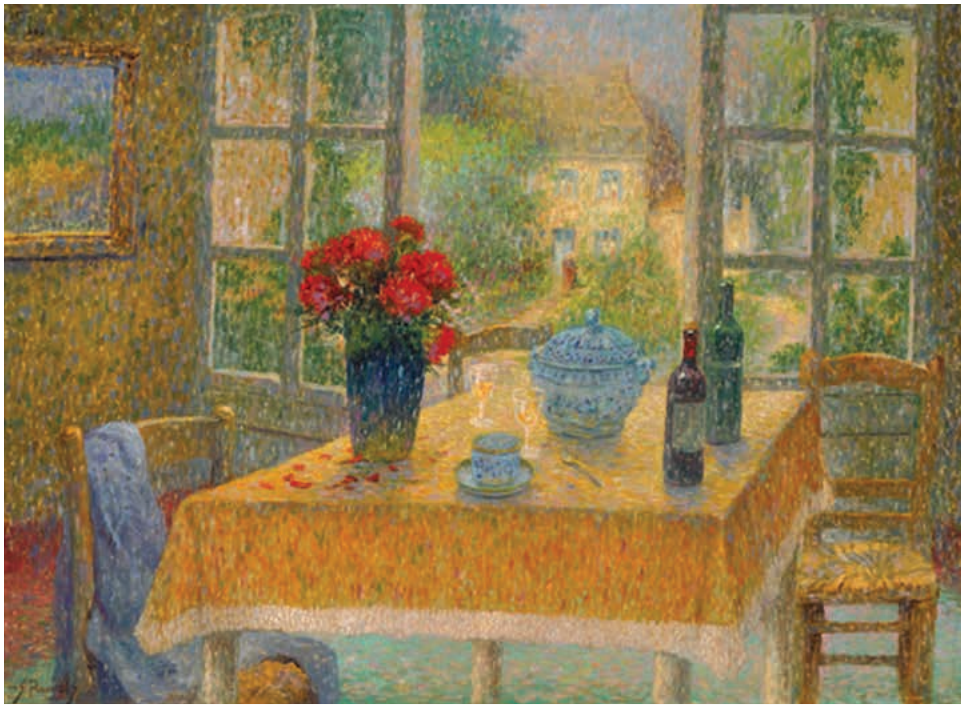
Eerste druk: september 2023

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Pointillistische schilderijen als deze, gesigneerd door de onbekende Jos Pauwels, werden begin de jaren 2000 geveild door Christie's, Sotheby's, Dorotheum, Horta...

LOT 28th

HENRI-JOZEF PAUWELS

(1903-1983)

Scène d'intérieur au jardin

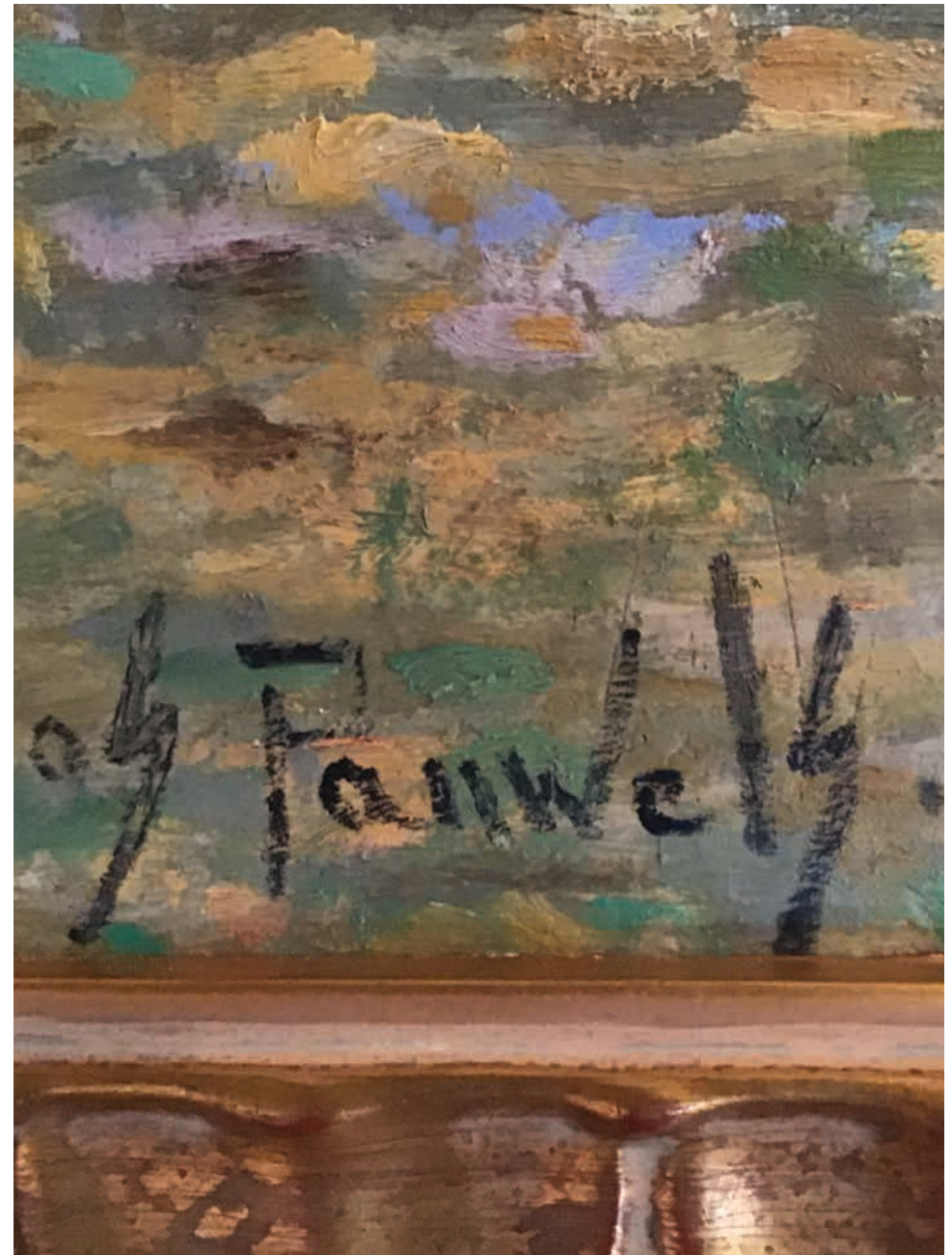
THE COLLECTION OF GAIL FEINGARTEN OPPENHEIMER

9 March 2022, 16:00 EST

Los Angeles

Sold for US\$16,562.50 inc. premium

De nepkunst van Jos Pauwels blijft het goed doen. 'Scène d'intérieur au jardin' werd in maart 2022 door Bonhams in Los Angeles verkocht voor meer dan 16.000 dollar.

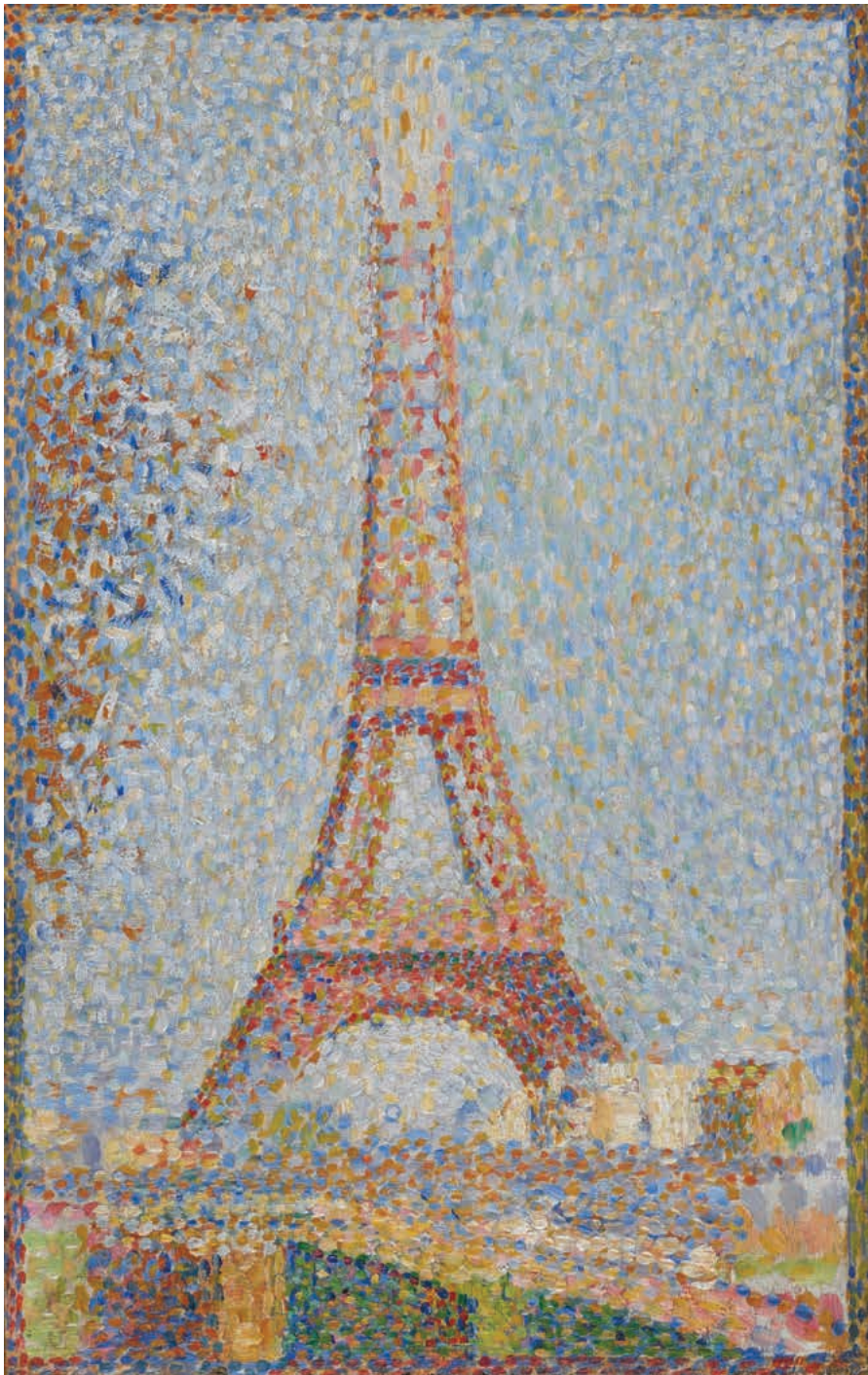
De opvallende signatuur van Jos Pauwels: de twee s-en doen denken aan het kenteken van de SS, de gevreesde elitetroepen van Hitler.

Boven een marine van de Brits-Belgische schilder Willy Finch, die het pointillisme in België invoerde. Onderaan de Marine Heist van de nepkunstenaar Jos Pauwels, een kopie?

Soms wordt Jos Pauwels vereenzelvigd met Joseph Pauwels uit de 19e eeuw, die echter brave religieuze taferelen schilderde, lang vóór er sprake was van pointillisme.

De in mei 1889 geopende Eiffeltoren in Parijs geschilderd door Georges Seurat (1859-1891), samen met Paul Signac de grondlegger van het pointillisme. Toen was Joseph Pauwels al een tijdje overleden...

Ook worden Jos Pauwels' schilderijen vaak toegewezen aan de 20e-eeuwse Henri-Joseph Pauwels, die bekend stond om zijn havenzichten. Maar pointillisme schilderde de schilder uit Beveren-Waas zeker niet.

Sotheby's was in 2022 de mondiale marktleider in kunstveilingen, met een omzet van 8,4 miljard dollar.

Christie's, dit gereputeerde veilinghuis bestaat al meer dan 250 jaar. Christie's veilde in 2000 het eerste werk van Jos Pauwels.

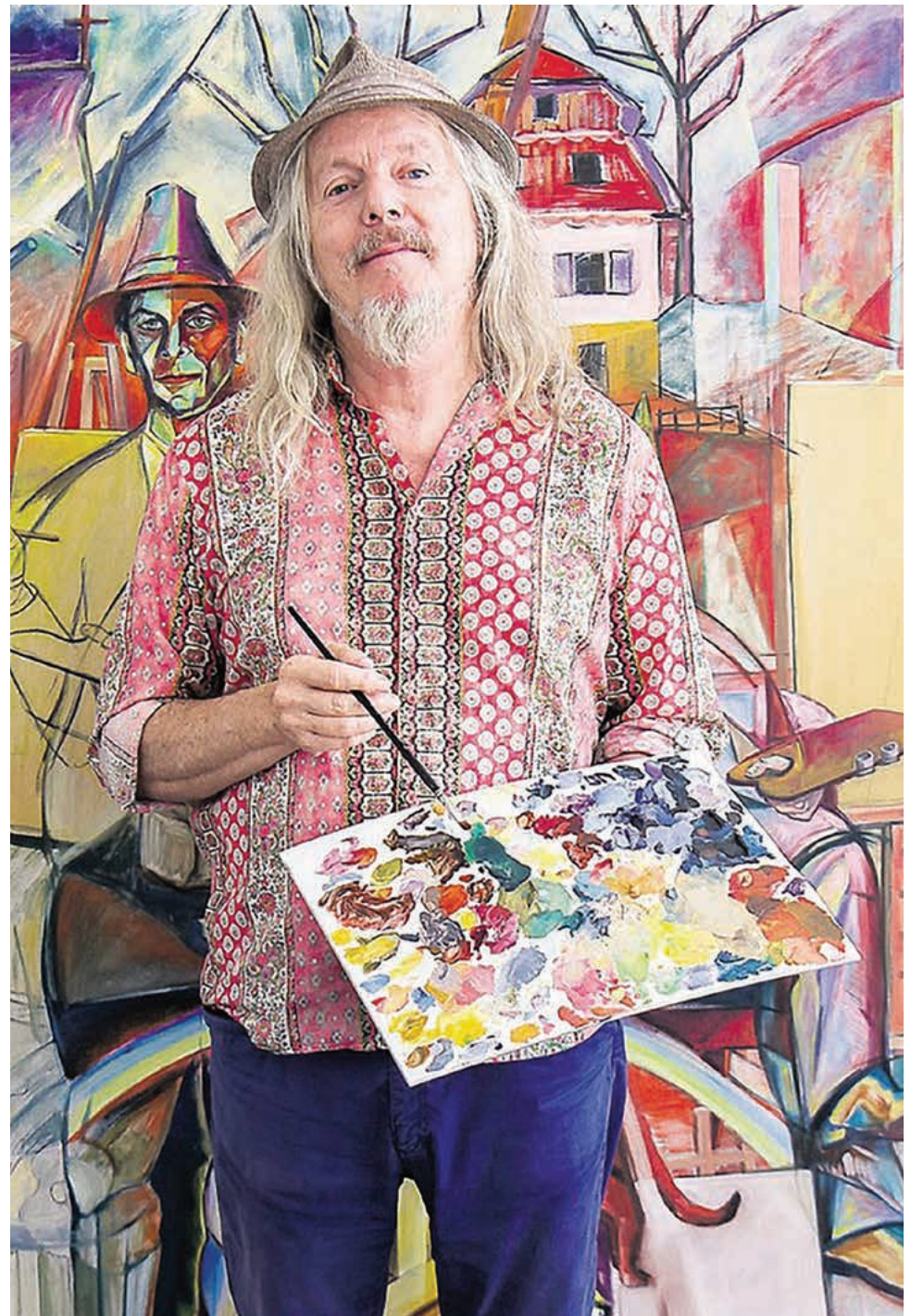

Een van de talrijke aquarellen van Adolf Hitler: echt of fake?

Ook in het Oostenrijkse veilinghuis Dorotheum en het Brusselse veilinghuis Horta gingen de pointillistische doeken van Jos Pauwels vlot van de hand.

In 2017 verkocht Christie's deze Salvator Mundi voor de recordprijs van 450 miljoen dollar. De vraag blijft echter of het een authentiek werk van Leonardo da Vinci is of eerder van een leerling van hem.

Wolfgang Beltracchi is de meest vermaarde kunstvervalser ooit. De Duitser verkocht talloze vervalste schilderijen van onder anderen Max Ernst, Kees van Dongen en Fernand Léger, maar liep toch tegen de lamp.

In de Chinese plaats Dafen worden sinds de jaren 90 duizenden schilderijen aan de lopende band gefabriceerd, waarvan vele later en elders in de wereld als ware kunst worden verkocht. Werden ook de pointillistische werken van Jos Pauwels hier gemaakt?